

Demanslı Bireye Bakım Verenlerin Cinsiyetinin Bakım Veren Öz Yeterliliği Üzerine Etkisi

The Effect of Gender of Caregivers of Individuals with Dementia on Caregiver Self-Efficacy

Ecem ÖZGÜL¹, Burcu AKPINAR SÖYLEMEZ²

ÖZ

Bu çalışma, demanslı bireye bakım verenlerin cinsiyetinin bakım veren öz yeterliliği üzerine etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya, iki üniversite Hastanesi Nöroloji Polikliniği ve Geriatri Bilim Dalı Yaşlanan Beyin ve Demans Polikliniği ve Türkiye Alzheimer Derneği İzmir Şubesine Nisan 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında başvuran 275 demanslı bireyin verileri dahil edilmiştir. Retrospektif tanımlayıcı araştırma tasarımına uygun şekilde yapılan bu çalışmada "Katılımcı Bilgi Formu", "Revize Edilmiş Bakıma Yönelik Öz Yeterlilik Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21.00 programı kullanılmıştır. Sosyo-demografik veriler sayı, ortalama, yüzde ve standart sapma olarak verilmiştir. Cinsiyete göre öz yeterlilik puan ortalamaları karşılaştırılmasında; veri analizi yöntemi olarak Bağımsız Gruplar için T Testi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında verileri değerlendirilen 275 demanslı bireye bakım verenin %71,3'ü kadın olup yaş ortalaması 54,58±8,51 yıl olup %36,4'ü annesine, %29,8'i eşine bakım vermektedir. Demanslı bireylerin %46,9'u 1-5 yıl arasında bakım alan, %51,6'sını erkeklerin oluşturduğu, yaş ortalamalarının 77,58±8,81 olduğu bulunmuştur. Bakım verenlerin cinsiyetine göre öz yeterlilik toplam ölçek puanı arasında (t=-4,888; p=0,001), kendine zaman öz yeterlilik puanı arasında (t=-4,262; p=0,001), bakım hakkında üzücü düşüncelerin kontrolü öz yeterliliği puanı arasında (t=-4,487; p=0,001) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyete göre rahatsız edici hasta davranışlarına karşı yanıt öz yeterlilik puanı arasında (t=-1,228; p= 0,220) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Kadın bakım verenlerin öz yeterliliğinin erkeklere oranla daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle bakım verenlerin öz yeterlilik düzeyinin artırılmasına yönelik planlanacak girişimlerde, cinsiyetin mutlaka göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demans, Bakım Veren, Öz Yeterlilik, Cinsiyet

ABSTRACT

This study was conducted to evaluate the effect of gender of caregivers of dementia on caregiver self-efficacy. The data of 275 individuals with dementia who applied to the Aging Brain and Dementia Outpatient Clinic of the Neurology Polyclinic and Geriatrics Department of the two university Hospitals and Izmir Branch of the Turkish Alzheimer Association between April 2019 and December 2019. "Participant Information Form" and "Revised Scale for Caregiver Self Efficacy" were used which was carried out in accordance with a retrospective descriptive research design. SPSS 21.00 program was used to evaluate the data. Socio-demographic data are given as number, mean, percentage and standard deviation. In comparison of self-efficacy score averages according to gender; T Test for Independent Groups was used as a data analysis method. In this study, 71.3% of the caregivers of 275 individuals with dementia, whose data were evaluated within the scope of the study, were female and the average age was 54.58 ± 8.51 years, 36.4% care for their mothers and 29.8% for their spouses. It was found that 46.9% of individuals with dementia received care between 1-5 years, 51.6% of them were men, and their average age was 77.58 ± 8.81. Self-efficacy according to gender of caregivers between total scale score (t = -4.888; p = 0.001), Self-Efficacy for Obtaining Respite score (t = -4.262; p = 0.001), Self-Efficacy for Responding to Disruptive Patient Behaviors score (t = -4.487; p = 0.001), a statistically significant difference was found. No statistically significant difference was found between Self-Efficacy for Controlling Upsetting Thoughts about Caregiving score (t = -1.228; p = 0.220). It has been concluded that female caregivers have lower self-efficacy than men. It is recommended that gender should be taken into consideration in attempts to increase the self-efficacy level of caregivers.

Keywords: Dementia, Caregiver, Self-Efficacy, Gender

Bu çalışmada X Üniversitesi girişimsel olmayan etik kurulundan 01.03.2021 tarih ve 2021/07-27 karar numarası ile yazılı izin alınmıştır.

¹Araştırma Görevlisi, İç Hastalıkları Hemşireliği, İzmir Ekonomi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, ozgulecem24@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1294-9446

²Doç. Dr, İç Hastalıkları Hemşireliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, burcu.akpinar@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9643-0325

İletişim / Corresponding Author: Ecem ÖZGÜL

e-posta/email: ozgulecem24@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 27.05.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 21.03.2022

GİRİŞ

Günümüzde dünya genelinde yaşlı popülasyonda önemli bir ölçüde artış yaşanmaktadır. Dünyada 2020 yılında 65 yaş ve üzeri yaklaşık 727 milyon kişi olduğu bu sayının 2050 yılına kadar yaklaşık iki kat artacağı öngörülmektedir.¹ Türkiye’de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2014 yılında %8,0 iken, 2019 yılında %9,1’e yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir.²

Yaşlı nüfustaki artış ile birlikte yaşlılık sendromlarından biri olan demans görülme oranı da artmaktadır. Dünyada 50 milyondan fazla demanslı birey olduğu bilinmektedir.³ Demanslı bireylerin hastalıklarının seyri ilerledikçe bireylerin yaşam kaliteleri olumsuz yönde etkilenmekte, hastalar kendi bakımlarını sürdürmekte zorlanmakta ve bir başkasının bakımına gereksinimleri giderek artmaktadır.⁴

Bakım vermek, bireyin sağlık ihtiyaçlarının, günlük yaşam gereksinimlerinin (banyo yapmak, giyinmek, alışveriş, hareket etmek vb.) ve emosyonel desteğinin başka bir birey tarafından karşılanması olarak tanımlanmaktadır.⁴ Demanslı bireylerin bakım gereksinimleri yüksektir bu nedenle demanslı bireylerin bakımı oldukça zor olarak bildirilmektedir.⁵⁻⁸ Bakım veren bireylerde sağlık sorunları, bilişsel kayıplar, duygusal yük, olumsuz aile ilişkileri, depresyon, bakım yükü, anksiyete, iş kayıpları, maddi güçlükler ve düşük yaşam kalitesi gibi bakımın pek çok olumsuz sonuçları görülmektedir.⁶⁻⁹

Bakıma yönelik yaşanan bu olumsuz süreçler, bakım verenlerin kendi öz bakım davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir.^{10,11} Bakım vermenin getirdiği sorunlar ile yüzleşen bireylerin öz yeterlilikleri düşmekte ve bu bireyler bakıma yönelik daha fazla olumsuz düşünceye sahip olmaktadır.¹²⁻¹⁴ Bir başkasına bakıyor olmak, bakım verenlerin kendi bakımlarını ihmal

etmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle bakım verenlerin kendi öz yeterlilikleri, kendi öz bakımlarını sürdürmeleri için değerlendirilmesi gereken önemli konulardan birisidir.

İngiltere ve Kanada’ da yürütülen bazı çalışmalarda bakım verenlerin demografik özelliklerinin (cinsiyet, etnik köken, kültür vb.), bakım verenlerin öz yeterlilik düzeyleri ile doğrudan ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.^{15, 16} Bu çalışmalarda kadın cinsiyete sahip bakım verenlerin öz yeterlilik düzeylerinin daha düşük olduğu belirtilmektedir.^{10, 17-20} Ülkemizde bakım verenlerin öz yeterliliklerini değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma ülkemizde demanslı bireye bakım verenlerin öz yeterliliklerinin incelendiği ilk çalışmadır. Demanslı bireye bakım verenlerin öz yeterlilikleri pek çok değişkenden etkilenebilmektedir. Bu çalışma ile cinsiyet gibi önemli bir değişkenin demanslı bireye bakım verenlerin öz yeterlilikleri üzerine etkisinin incelenmesi planlanmıştır.

Temel rolü bakım verme olan hemşirelerin; danışmanlık, eğitici, araştırmacı, tedavi edici, savunucu ve kollayıcı rolleri gereği, demanslı hastayla ilgilenirken yalnız hastanın değil aynı zamanda bakım veren kişinin de gereksinimlerini düşünmesi ve demanslı hastanın tıbbi tedavi sürecinin bir parçası olarak görmesi gerektiği bilinmektedir.²¹ Bu doğrultuda bu çalışma verilerinin, hemşirelerin demanslı bireye bakım verenlerin cinsiyetlerine göre öz yeterlilikleri konusunda fikir sahibi olmasını sağlayacağı ve bakım verenlerin öz yeterliliklerini geliştirmeye odaklanmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Türü

Bu araştırma, demanslı bireye bakım verenlerin cinsiyetinin bakım veren öz yeterlilikleri üzerine etkisini incelemek amacıyla retrospektif tanımlayıcı araştırma tasarımına uygun olarak yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini Nisan 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında iki üniversite Hastanesi Nöroloji Polikliniği ve Geriatri Bilim Dalı Yaşlanan Beyin ve Demans Polikliniği ve Türkiye Alzheimer Derneği İzmir Şubesine başvuran 275 demanslı bireye bakım veren aile üyesi oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından demansı olan bireylere bakım verenlerin ve hastaların, sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veri toplamak amacı ile hazırlanan form, iki bölümden ve toplam 14 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde bakım verenin yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, hasta ile yakınlık derecesi, çalışma durumu, aylık geliri, hastaya ne kadar süredir bakım verdiği gibi soruları içermektedir. İkinci bölüm hastaya ait verileri (hastanın yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, ne kadar süredir demans hastası olduğu, demansın tipi, evresi, günlük yaşam aktivitelerini ne derece yapabildiği) içermektedir.

Revize Edilmiş Bakıma Yönelik Öz Yeterlilik Ölçeği

Orijinal ismi “Revised Scale for Caregiver Self Efficacy” olan ölçek Steffen ve arkadaşları tarafından 2002 yılında geliştirilmiştir. Bakıma Yönelik Öz Yeterlilik Ölçeği 1999 yılında Zeiss ve arkadaşları tarafından bakım verenlerin öz bakım-öz yeterliliği ve problem çözme-öz yeterliliğini değerlendirmek amacıyla 14 madde olarak geliştirilmiştir. Zeiss ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçekteki maddelerin, bakım verenlerin problem çözme öz yeterliliğini iyi bir şekilde değerlendiremediği sonucuna

ulaşılması ve ölçeğin revize edilmesi önerilmiştir. Bu doğrultuda ölçek demans hastasına bakım verenlerin öz yeterliliğini ölçmek amacıyla Steffen ve arkadaşları tarafından 2002 yılında 18 madde olarak revize edilmiştir. Steffen ve arkadaşları tarafından düzenlenen ölçeğin, üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutları, demans hastasına bakım verenlerin “Kendine Zaman Öz Yeterliliği”, “Rahatsız Edici Hasta Davranışlarına Karşı Yanıt Öz Yeterliliği” ve “Bakım Hakkındaki Üzücü Düşüncelerin Kontrolü Öz Yeterliliği”ni değerlendiren maddeleri içermektedir. Ölçekte bakım verene sorulacak olan her soruda bakım verenin o maddeyi yapabileceğinden ne kadar emin olduğu değerlendirilmiştir. Ölçekte derecelendirme 0-100 puan arasındadır. Yüzde 0 güven, bakım verenin okunacak maddeyi hiç yapamayacağı, %50 güven, orta derecede yapabileceği, %100 güven ise okunacak olan maddeyi kesin yapabileceği anlamına gelmektedir. Sıfır ile 100 puan arasında herhangi bir derecelendirme yapılabilmektedir (10,20,30 vb.). Örneğin %20 derecelendirme okunacak maddenin düşük düzeyde yapılabileceği anlamına gelmektedir.²² Ülkemizde geçerlilik güvenilirlik çalışması Özgül ve Akpınar Söylemez (2020) tarafından yapılmış ve Cronbach alpha değeri 0,82 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyo-demografik veriler sayı, ortalama, yüzde ve standart sapma olarak verilmiştir. Katılımcıların cinsiyetine göre sosyodemografik özellikleri bağımsız gruplarda t testi, ki kare testi ile değerlendirilmiştir. Cinsiyetin revize edilmiş bakıma yönelik öz yeterlilik ölçeği üzerindeki etkisi bağımsız gruplarda t testi ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlamadan önce, X Üniversitesi girişimsel olmayan etik kurulundan

01.03.2021 tarih ve 2021/07-27 karar numarası ile yazılı izin alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırma demanslı bireye bakım veren 275 aile üyesinin sonuçlarını göstermektedir. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ait tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Araştırma kapsamında değerlendirilen bakım verenlerin %71,3'ü kadındır ve ortalama yaşı 54,58±8,51 yıl olup %36,4'ü annesine, %29,8'i eşine bakım vermektedir. Bakım verenlerin öz yeterliliklerini cinsiyet dışında etkileyebilecek diğer sosyo-demografik özellikler incelenmiştir. Bakım verenlerin cinsiyetine göre bakım verenlerin yaş

ortalamaları arasında ($t=0,919$; $p=0,359$), bakım verme süreleri arasında ($\chi^2=,794$, $p=,672$), hastalarının yaşları arasında ($t=-0,964$; $p=0,336$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Bakım verenlerin cinsiyetine göre eğitim durumları incelendiğinde ($\chi^2=31,255$, $p=0,001$), yakınlık derecesi ($\chi^2=14,467$, $p=0,001$), çalışma durumu ($\chi^2=0,003$, $p=0,005$), ekonomik durumu ($\chi^2=44,910$, $p=0,001$) aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyetine göre Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

	Kadın (n=196) n (%)	Erkek (n=79) n (%)	χ^2	p
Bakım Verenlerin Eğitim Durumu				
İlkokul	106 (88,4)	18 (35,6)		
Lise	62 (64,1)	28 (25,9)	31,255 ^a	0,001 ^b
Üniversite	28 (43,5)	33 (17,5)		
Yakınlık Derecesi				
Eş	72 (58,4)	10 (23,6)		
Anne/Baba/ Akraba	124 (137,6)	69 (55,4)	14,467 ^a	0,001 ^b
Çalışma Durumu				
Evet	31 (39,9)	25 (16,1)		
Hayır	165 (156,1)	54 (62,9)	0,003	0,005 ^b
Ekonomik Durumu				
Gelir giderden az	36 (28,5)	4 (11,5)		
Gelir gidere eşit	123 (107,6)	28 (43,4)	44,910	0,001 ^b
Gelir giderden fazla	37 (59,9)	47 (24,1)		
Bakım Verme Süresi				
1 yıldan az	44 (41,3)	14 (16,7)		
1-5 yıl arası	91 (91,9)	38 (37,1)	0,794	0,672
6 yıl ve üzeri	61 (62,7)	27 (25,3)		
	Kadın (n=196) X±Ss	Erkek (n=79) X±Ss	t	p
Bakım Verenlerin Yaş (yıl)	54,88±8,54	53,83±8,44	0,919	0,359
Demanslı Bireylerin Yaş (yıl)	77,26±9,06	78,39±8,15	-0,964	0,336

^ayates düzeltilmeli, ^b $p<0,005$

Cinsiyete göre bakım verenlerin öz yeterlilik ölçeği puan dağılımları Tablo 2’de sunulmuştur. Kadın bakım verenlerin öz yeterlilik puan ortalamaları 1154,71±284,52 olup erkek bakım verenlerin ise 1329,39±221,95’tir. Kadın bakım verenlerin öz yeterliliklerinin puan ortalamaları erkeklere göre; ölçek toplam puanında ($p<0,001$), kendine zaman öz yeterlilik alt boyutu ($p<0,001$) ve bakım hakkındaki üzücü

düşüncelerin kontrolü öz yeterlilik alt boyutunda ($p<0,001$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur (Tablo 2). Kadın bakım verenlerin, rahatsız edici hasta davranışlarına karşı yanıt öz yeterliliği alt boyutu ölçek puanı, erkeklere oranla diğer alt boyutlardaki gibi daha düşük olarak bulunmuştur, ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,220$, Tablo2)

Tablo 2. Cinsiyete Göre Demanslı Bireye Bakım Verenlerin Öz Yeterlilik Puan Ortalamaları

	Toplam Öz yeterlilik ölçek puanı X±Ss		Kendine Zaman Öz Yeterliliği X±Ss		Rahatsız Edici Hasta Davranışlarına Karşı Yanıt Öz Yeterliliği X±Ss		Bakım Hakkındaki Üzücü Düşüncelerin Kontrolü Öz Yeterliliği X±Ss	
Kadın (n=196)	1154,71	284,52	252,90	125,14	603,62	133,24	298,19	170,11
Erkek (n=79)	1329,39	221,95	321,65	110,07	625,44	133,41	382,30	126,86
	t= -4,888		t= -4,262		t= -1,228		t= -4,487	
	P= 0,001 ^a		P= 0,001 ^a		P= 0,220		P= 0,001 ^a	

^a $p<0,001$

Bakım verenlerin cinsiyetine göre öz yeterliliklerinin farklı olmasının nedenlerinden birisi de cinsiyete göre stresle baş etme yöntemlerindeki farklılıktan kaynaklanabilmektedir. Kadın bakım verenlerin etkili olmayan baş etme stratejilerini (örneğin inkâr, kaçma, kaçınma gibi) kullandıkları bilinmektedir. Erkek bakım verenlerin ise etkili baş etme stratejilerini (örneğin problem çözme, kabul etme ve uzaklaştırma gibi) sıklıkla kullanma eğiliminde olduğu bilinmektedir.³⁴ Bakım verme gibi zorlu bir süreçte etkisiz baş etme yöntemlerini kullanan, deneyimlerine karşı daha duygusal tepkiler veren kadınların öz yeterliliklerinin daha düşük olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Kültür, bakım vermeye yönelik tecrübelerde önemli bir değişkendir. Türk kültüründe bakım, kadınların sorumluluğu olarak görülmektedir. Ailede, ev içerisinde de

fazlaca sorumlulukları bulunan kadınların kendilerine zaman ayırmakta zorlandıkları, hastalarının davranışsal semptomlarıyla baş etmede güçlük çektiği ve bakıma yönelik duygusal tepkilerinin daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada diğer bakım veren çalışmalarıyla benzer şekilde bir kısıtlılık mevcuttur. Diğer bakım veren cinsiyeti çalışmalarında olduğu gibi²⁸⁻³³ bu çalışmada da katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmuştur. Bu nedenle, bulgularımızı bakım veren popülasyonunda daha fazla genelleştirmek üzere, cinsiyetin öz yeterlilik üzerindeki etkisi daha fazla örnekleme ve daha eşit sayıda kadın ve erkek cinsiyetten oluşacak şekilde, diğer karıştırıcı değişkenlerin (yaş, eğitim durumu, yakınlık derecesi, çalışma durumu, bakım verme süresi gibi) cinsiyete göre sabitlenerek incelendiği çalışmalar ile tekrarlanmalıdır. Bu çalışmaya

katılan bireylerin cinsiyetine göre eğitim durumları, yakınlık derecesi, çalışma durumu, ekonomik durumu farklılık göstermektedir. Bu karıştırıcı değişkenlerinde öz yeterlilik üzerinde etkisi olabileceği bu nedenle ileride planlanacak araştırmalarda kontrol altına alınması gerektiği önerilmektedir. Diğer bir kısıtlılık ise bu konu henüz ülkemiz literatüründe çalışılmadığı için retrospektif olarak incelenmiştir, gelecek çalışmalarda ileriye yönelik kesitsel çalışmalar planlanması

önerilmektedir. Belirtilen bu sınırlılıkların yanı sıra bu araştırma sonuçlarının klinik uygulamada ve ilgili alanda çalışan araştırmacılara çeşitli çıkarımlar sağlayabilir güçtedir. Sonuçlarımız cinsiyetin bakım verenlerin öz yeterlilikleri üzerine etkisini vurgulamaktadır. Bu alanda daha fazla farkındalık kazandırarak, bakım verenlerin öz yeterliliklerini güçlendirici hemşirelik girişimleri düşünülmesine zemin hazırlayacağına inanılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, demanslı bireye bakım verenlerin cinsiyeti bakım veren öz yeterliliği üzerinde önemli etkiye sahip bir değişkendir. Kadın cinsiyette olan bakım veren aile üyelerinin sağlık profesyonelleri tarafından öz bakım becerilerini geliştirmek için verilen sağlık eğitimlerinde daha fazla dikkat

çekmeleri önerilmektedir. Cinsiyete göre öz yeterlilik ve alt boyutlardaki farklılığı göz önünde bulundurarak planlanan hemşirelik yaklaşımları sayesinde bakım verenlere daha fazla yararlı girişimler yapılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. United Nations. (2020). "World Population Ageing 2020 Highlights". Erişim adresi: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pdf/files/undesa_pd-2020_world_population_ageing_highlights.pdf. (Erişim tarihi: 27 Nisan 2021).
2. Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). "İstatistiklerle Yaşlılar 2020". Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2020-37227>. (Erişim tarihi: 27 Nisan 2021).
3. World Health Organization. (2020). "Fact Sheets; 2020". Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dementia>. (Erişim tarihi: 27 Nisan 2021).
4. Alzheimer's Association. (2021). "Alzheimer's Disease Facts And Figures [e-book]; 2021". Erişim adresi: <https://www.alz.org/media/documents/alzheimers-facts-and-figures.pdf>. (Erişim tarihi: 27 Nisan 2021).
5. Laks, J, Goren, A, Dueñas, H, Novick, D, and Kahle-Wrobleksi, K. (2016). "Caregiving For Patients With Alzheimer's Disease Or Dementia And Its Association With Psychiatric And Clinical Comorbidities And Other Health Outcomes In Brazil". *International Journal Of Geriatric Psychiatry*, 31 (2), 176–185. <https://doi.org/10.1002/gps.4309>
6. Lindeza, P, Rodrigues, M, Costa, J, Guerreiro, M, and Rosa, M.M. (2020). "Impact Of Dementia On Informal Care: A Systematic Review Of Family Caregivers' Perceptions". *BMJ Supportive & Palliative Care*, <https://doi.org/10.1136/bmjspcare-2020-002242>
7. Igarashi, A, Fukuda, A, Teng, L, Ma, F.F, Dorey, J, and Onishi, Y. (2020). "Family Caregiving In Dementia And Its Impact On Quality Of Life And Economic Burden In Japan-Web Based Survey". *Journal Of Market Access & Health Policy*, 8 (1), 1720068. <https://doi.org/10.1080/20016689.2020.1720068>
8. Queluz, F, Kervin, E, Wozney, L, Fancey, P, McGrath, P, J, and Keefe, J. (2020). "Understanding The Needs Of Caregivers of Persons With Dementia: A Scoping Review". *International Psychogeriatrics*, 32 (1), 35–52. <https://doi.org/10.1017/S1041610219000243>
9. Steffen, A.M, Gallagher-Thompson, D, Arenella, K.M, Au, A, Cheng, S.T, Crespo, M, Cristancho-Lacroix, V, López, J, Losada-Baltar, A, Márquez-González, M, Nogales-González, C, and Romero-Moreno, R. (2019). "Validating The Revised Scale For Caregiving Self-Efficacy: A Cross-National Review". *The Gerontologist*, 59 (4), e325–e342. <https://doi.org/10.1093/geront/gny004>
10. George, N.R. and Steffen, A. (2014). "Physical And Mental Health Correlates Of Self-Efficacy In Dementia Family Caregivers". *Journal Of Women & Aging*, 26 (4), 319–331. <https://doi.org/10.1080/08952841.2014.906873>
11. MacDougall, M. and Steffen, A. (2017). "Self-Efficacy For Controlling Upsetting Thoughts And Emotional Eating In Family Caregivers". *Aging & Mental Health*, 21(10), 1058–1064. <https://doi.org/10.1080/13607863.2016.1196335>
12. Bandura, A. (2002). "Social Cognitive Theory In Cultural Context". *Applied Psychology: An International Review*, 51, 269–290. <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00092>
13. Bandura, A. (2006). "Self-Efficacy Beliefs Of Adolescents. In F. PAJARES and T. URDAN (Ed.) Guide To Constructing Self-Efficacy Scales (307–337). United States: Information Publishing.
14. Bandura, A. (2012). "On The Functional Properties Of Perceived Self-Efficacy Revisited". *Journal of Management*, 3, 9–44. <https://doi.org/10.1177/0149206311410606>
15. Ducharme, F, Lachance, L, Kergoat, M.J, Coulombe, R, Antoine, P, and Pasquier, F. (2016). "A Comparative Descriptive Study Of Characteristics Of Early- and Late-Onset Dementia Family Caregivers". *American Journal Of Alzheimer's Disease And Other Dementias*, 31 (1), 48–56. <https://doi.org/10.1177/1533317515578255>
16. Wawrzyczy, E, Berna, G, Ducharme, F, Kergoat, M.J, Pasquier, F, and Antoine, P. (2017). "Modeling The Distress of Spousal Caregivers of People With

- Dementia". *Journal of Alzheimer's Disease*, 55 (2), 703–716. <https://doi.org/10.3233/JAD-160558>
17. Au, A, Lai, M.K, Lau, K.M, Pan, P.C, Lam, L, Thompson, L, and Gallagher-Thompson, D. (2009). "Social Support And Well-Being In Dementia Family Caregivers: The Mediating Role Of Self-efficacy". *Aging & Mental Health*, 13 (5), 761–768. <https://doi.org/10.1080/13607860902918223>
 18. Gilliam, C.M. and Steffen, A.M. (2006). "The Relationship Between Caregiving Self-Efficacy And Depressive Symptoms In Dementia Family Caregivers". *Aging & Mental Health*, 10 (2), 79–86. <https://doi.org/10.1080/13607860500310658>
 19. Grano, C, Lucidi, F, and Violani, C. (2017). "The Relationship Between Caregiving Self-Efficacy And Depressive Symptoms In Family Caregivers Of Patients With Alzheimer Disease: A Longitudinal Study". *International Psychogeriatrics*, 29 (7), 1095–1103. <https://doi.org/10.1017/S1041610217000059>
 20. Rabinowitz, Y.G, Saenz, E.C, Thompson, L.W, and Gallagher-Thompson, D. (2011). "Understanding Caregiver Health Behaviors: Depressive Symptoms Mediate Caregiver Self-Efficacy And Health Behavior Patterns". *American Journal of Alzheimer's Disease And Other Dementias*, 26 (4), 310–316. <https://doi.org/10.1177/1533317511110557>
 21. Uçkaç K. ve Bahar L. (2020). "Demanslı Yaşlı Hastaların Bakımı ve Mesleki Yeterlilikler". *Sağlık Bilimlerinde Eğitim Dergisi*, 3 (1), 45-59.
 22. Steffen, A.M, McKibbin, C, Zeiss, A.M, Gallagher-Thompson, D, and Bandura, A. (2002). "The Revised Scale For Caregiving Self-Efficacy: Reliability And Validity Studies". *The Journals Of Gerontology Series B: Psychological Sciences And Social Sciences*, 57(1), P74–P86. <https://doi.org/10.1093/geronb/57.1.p74>
 23. Yıldız, E, Karakaş, S.A, Güngörmüş, Z, and Cengiz, M. (2017). "Levels Of Care Burden And Self-Efficacy For Informal Caregiver Of Patients With Cancer". *Holistic Nursing Practice*, 31 (1), 7–15. <https://doi.org/10.1097/HNP.0000000000000185>
 24. Nwoke, M.B, Onuigbo, E.N, and Odo, V.O. (2017). "Social Support, Self-Efficacy And Gender As Predictors Of Reported Stress Among Inpatient Caregivers". *The Social Science Journal*, 54 (2), 115-119.
 25. Lamont, R.A, Quinn, C, Nelis, S.M, Martyr, A, Rusted, J. M., Hindle, J. V., and on behalf of the IDEAL study team. (2019). "Self-Esteem, Self-Efficacy, And Optimism As Psychological Resources Among Caregivers Of People With Dementia: Findings From The IDEAL Study". *International Psychogeriatrics*, 31 (9), 1259-1266.
 26. Chang, Y.P, Seo, Y, and Von Visger, T. (2020). "Family Caregivers' Self-Efficacy And Its Relations To Well-Being: Gender And Age Differences". *Innovation In Aging*, 4 (Suppl 1), 150. <https://doi.org/10.1093/geroni/igaa057.490>
 27. Wang, S, Cheung, D, Leung, A, and Davidson, P.M. (2020). "Factors Associated With Caregiving Appraisal Of Informal Caregivers: A Systematic Review". *Journal Of Clinical Nursing*, 29 (17-18), 3201–3221. <https://doi.org/10.1111/jocn.15394>
 28. Akpınar, B, Küçükçüçlü, O, and Yener, G. (2011). "Effects Of Gender On Burden Among Caregivers Of Alzheimer's Patients". *Journal Of Nursing Scholarship: An Official Publication Of Sigma Theta Tau International Honor Society Of Nursing*, 43 (3), 248–254. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2011.01402.x>
 29. Jessup, N.M, Bakas, T, McLennon, S.M, and Weaver, M. T. (2015). "Are There Gender, Racial Or Relationship Differences In Caregiver Task Difficulty, Depressive Symptoms and Life Changes Among Stroke Family Caregivers?". *Brain Injury*, 29 (1), 17–24. <https://doi.org/10.3109/02699052.2014.947631>
 30. Kahn, P.V, Wishart, H.A, Randolph, J.S, and Santulli, R. B. (2016). "Caregiver Stigma And Burden In Memory Disorders: An Evaluation Of The Effects Of Caregiver Type And Gender". *Current Gerontology And Geriatrics Research*, 2016, 8316045. <https://doi.org/10.1155/2016/8316045>
 31. Pillemer, S, Davis, J, and Tremont, G. (2018). "Gender Effects On Components Of Burden And Depression Among Dementia Caregivers". *Aging & Mental Health*, 22 (9), 1156–1161. <https://doi.org/10.1080/13607863.2017.1337718>
 32. Romero-Moreno, R, Márquez-González, M, Losada, A, Gillanders, D, and Fernández-Fernández, V. (2014). "Cognitive Fusion In Dementia Caregiving: Psychometric Properties Of The Spanish Version Of The Cognitive Fusion Questionnaire". *Behavioral Psychology/ Psicología Conductual*, 22 (1), 1.
 33. Washington, K.T, Pike, K.C, Demiris, G, Parker Oliver, D, Albright, D.L, and Lewis, A.M. (2015). "Gender Differences In Caregiving At End of Life: Implications For Hospice Teams". *Journal of Palliative Medicine*, 18 (12), 1048–1053. <https://doi.org/10.1089/jpm.2015.0214>
 34. Sharma, N, Chakrabarti, S, and Grover, S. (2016). "Gender Differences In Caregiving among Family-Caregivers of People With Mental Illnesses". *World Journal of Psychiatry*, 6 (1), 7–17. <https://doi.org/10.5498/wjp.v6.i1.7>